

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษา
3. การบริหารงานวิชาการ
 - 3.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 3.3 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
 - 3.4 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
4. การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

เขต 1

5. กรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก
6. การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และ การควบคุมงาน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วิโรจน์ สารรัตน์, 2546 : 15) การบริหารงานของโรงเรียน เป็นภาระงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนับตั้งแต่คณะครู อาจารย์ นักการภารโรง ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนที่จะต้องมีหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด โดยมีภารกิจหลัก

คือ งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรืองานวิชาการ และมีภารกิจรองคือ งานสนับสนุนการเรียน การสอน การจัดครูเข้าสอน ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เป็นต้น และงานภายในโรงเรียน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการจัดการดูแลและควบคุมเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามี ประสิทธิภาพ ประกอบด้วยงานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหารการศึกษา งานบริหารทั่วไป งานธุรการ งานการเงิน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (สมเดช สีแสง. 2544 : 310)

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 9) การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะให้การจั ดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการกระจาย อำนาจ และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมบัญญัติแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ซึ่งให้ มีการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบาย และมิ ความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ดัง ปราบกฏในบทบัญญัติมาตรา 39 ที่ว่า“มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง” การกระจายอำนาจดังกล่าว ทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหาร จัดการและเป็นไปตามหลักการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) ซึ่งจะเป็นการสร้างรากฐานและความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้ อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานและสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังนั้น สถานศึกษาจะดำเนินการ ต่าง ๆ ได้ต้องอยู่ในกรอบของอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายและวัตถุประสงค์การจัดตั้ง สถานศึกษาเท่านั้น ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ โดย ได้กำหนดให้มีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ และมีอำนาจหน้าที่ใน การบริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

Peter F Drucker การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับ ผู้อื่น (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. 2542 : 2)

Herbert A. Simon การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน (ภาวिका ชาราศรีสุทธิ. 2542 : 2)

Sergioivanni การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

Barnard การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542 : 1) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

ภาวिका ชาราศรีสุทธิ (2542 : 6) การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

จากการศึกษาความหมายของการบริหารสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการเพื่อให้งานของสถานศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยใช้ภารกิจของการบริหารองค์การ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยความสะดวก และการควบคุมงาน

การบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาไทย ให้มีความหลากหลาย และมีเอกภาพในการปฏิบัติภารกิจ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ได้แก่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานบริหารทั่วไป จากการกระจายอำนาจดังกล่าว ทำให้สถานศึกษามีสภาพคล่อง มีความเป็นอิสระ และมีความต่อเนื่องในการจัดการ โดยกำหนด

ขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษา รวม 4 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการการ. 2550 : 27-121)

1. การบริหารวิชาการ งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของ

สถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษา ให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษา บริหารงานได้มาตรฐาน และมีคุณภาพสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีการพัฒนา หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้สนองความต้องการของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากับหน่วยงานและสถาบัน อื่นอย่างกว้างขวาง ปัจจัยเกื้อหนุนการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และเทียบโอน ผลการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ในด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสาน ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา มุ่งเน้นความเป็น

อิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จาก ทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน มีขอบข่ายดังนี้ คือ การจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารการบัญชี การ บริหารพัสดุและสินทรัพย์

3. การบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่

มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อ ดำเนินการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระ ภายใต้กฎหมาย ระเบียบเป็นไปตาม

ธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจที่ดี ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขอบข่ายดังนี้ คือ การวางแผน อัตรากำลัง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบขององค์กร ให้บริการ บริหารอื่นๆบรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการ และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีขอบข่าย ดังนี้คือ การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร งานดูแลอาคารสถานที่ งานจัดทำสำมะโนนักเรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

จากขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป นั้นสรุปได้ว่า คุณภาพของการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆเป็นไปเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา การบริหารจึงจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องรวมไปถึงการจัดระบบการบริหารที่ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนและต่อผู้เรียนแต่ละคน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานดังกล่าวตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีความหมายและขอบเขตกว้างมากกว่าตัวหลักสูตรและการสอน แต่จะมีหลักสูตรแกนกลาง โดยเฉพาะในกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารงานวิชาการ” ไว้ดังต่อไปนี้

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 22) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และการบริหารสิ่งแวดล้อมต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ไหลหล่อเลี้ยงหัวใจ การบริหารจึงเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่ทำให้งานวิชาการเกิดพลวัต (Academic Affairs Dynamic) อยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดไป

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรีชา คัมภีรปกรณ (2544 : 160) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหน้าที่ของสถานศึกษา คือ การให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน มีผู้บริหารสถาบันเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกันกับครู – อาจารย์ ให้คำแนะนำและประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาความหมายของการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนและมีพัฒนาการทางการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมาย คือ ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญในฐานะเป็นงานหลักที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องร่วมกันดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2540 : 40) ในการบริหารงานด้านวิชาการนั้น ครูใหญ่หรือผู้บริหารสถานศึกษาโดยทั่วไปควรกระจายอำนาจ (Share of Authority) และความรับผิดชอบ (Responsibility) ไปให้ครูทุกคน ความเป็นผู้นำของผู้บริหารอยู่ที่ความสามารถที่จะใช้คนอื่นให้ทำงานโดยไม่ต้องบีบบังคับหรือขู่เข็ญ แต่อยู่ที่เทคนิคในการกระตุ้นเตือน (Motivate) ให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการสอนนักเรียนทุกคน ขยันขันแข็งทำงานอย่างเต็มใจและอดทน อย่างไรก็ตามครูใหญ่และผู้บริหารการศึกษาทุกคนพึงระลึกอยู่เสมอว่า ตนเองไม่ใช่ครูของครูและไม่รอบรู้ในด้านวิชาการ ไปเสียหมดทุกสาขา การบริหารงานวิชาการจึงอาศัยเทคนิคการรู้จักใช้คนมากกว่าการสอนคนอื่นว่าเขาควรทำอะไร ควรเป็นหน้าที่ของครู ไม่ใช่หน้าที่ของผู้บริหาร ผู้บริหารเพียงดูแลครูทำงานให้ดีที่สุดและใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่เท่านั้น การที่ครูคนใดในโรงเรียนทำงานขาดประสิทธิภาพ ไม่สนใจการสอน ไม่สนใจนักเรียนและไม่ชวนช่วยหาความรู้เพิ่มเติม แต่เป็นครูในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข นั่นถือเป็นความบกพร่องของครูใหญ่ ซึ่งครูใหญ่ที่ดีจะต้องดูแลให้ครูมีความขยันขันแข็งทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสนใจหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอให้อยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุขแต่ครูที่ไม่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เขารู้สึกอึดอัดใจและเป็นความคิดแบบขาดความสุขที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นครูที่ดี วิธีการดำเนินการนี้ครูใหญ่จะต้องใช้วิธีการประชาธิปไตย และเทคนิคการบริหาร ไม่ใช่วิธีการบังคับขู่เข็ญซึ่งเป็นวิธีเผด็จการ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 29) ให้ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารงานโรงเรียนที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ส่วนงานอื่น ๆ มีความสำคัญในลักษณะที่เป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานวิชาการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาสำหรับผู้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร โดยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมสามัญศึกษา (2542 : 37) งานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย หรือ โรงเรียน การที่จะถือว่าสถาบันใดมีมาตรฐาน ก็มักจะเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของ

ผู้บริหารว่าจะเอาจริงกับการบริหารงานวิชาการมากน้อยเพียงใดนั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 ก : 29) ในบรรดางานที่อยู่ในขอบข่ายของการบริหารงานในโรงเรียนนั้น งานวิชาการเป็นงานหลักและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นงานที่มีผลต่อตัวนักเรียนโดยตรงทั้งด้านคุณสมบัติที่ต้องการ จริยธรรม และความรู้ การบริหารงานวิชาการจะมีประสิทธิภาพหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครู ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างดี โดยจะต้องให้ความสำคัญสนใจและตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูด้านวิชาการได้

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาความสำคัญของการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องประสานงานและร่วมมือกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนอันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรต่อไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไว้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 28-29) แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามกฎกระทรวง ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร
กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

4. มุ่งจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัด
คุณภาพการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา
ได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษา

5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ
คุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 84-85) ได้กำหนด
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหาร
การศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน
เพื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

2. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร โรงเรียนซึ่ง
ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

3. งานวิชาการในโรงเรียน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2544 : 82) งานวิชาการจะดำเนินไป
ด้วยดี มีประสิทธิภาพ ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าเสมอ การวางแผนงานวิชาการมีหลักการ
ปฏิบัติดังนี้

1. การจัดองค์การของงานวิชาการให้เกิดระบบและสายงาน ให้มี
ความคล่องตัวและราบรื่น

2. การวางแผนประสานงานวิชาการกับหน่วยงานอื่นในโรงเรียนให้
เกิดการประสานประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

3. การเตรียมอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการ
สอนมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การจัดงบประมาณ ก็เป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนและนำไปใช้ในการ
จัดการเรียนการสอน

5. การจัดบุคคลทำงานด้านวิชาการให้เหมาะสมตามวุฒิ และ
ประสบการณ์

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2544 : 160) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จนั้น มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก การวางแผนงานวิชาการโดยโรงเรียน จะต้องวางแผนนโยบายในการปฏิบัติงานวิชาการ จัดระบบงาน กำหนดวิธีการ จัดบุคลากรในการปฏิบัติงาน จัดทำโครงการและแผนการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 2 การติดตามผลการปฏิบัติงาน ตามแผนและโครงการ โดยควรจัดให้มีปฏิทินปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อติดตามและควบคุมงานให้ดำเนินไปตามแผนขั้นตอนสุดท้ายการประเมินผล เป็นการประเมินระบบงานหรือแผนงานที่วางไว้ การประเมินจะต้องกระทำเป็นระยะ ๆ และเมื่อโครงการหรือแผนงานเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อดูว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือต่ำกว่าเป้าหมาย จะได้หาทางแก้ไขต่อไป

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 71) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน วิชาการว่าต้องประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด
3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้
4. มุ่งจัดการศึกษาให้มีมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้น ทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนากการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการนั้นถือเป็นงานสำคัญที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจและตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ รู้จักปรับปรุงตนเองให้รู้และเข้าใจงานวิชาการ สามารถเป็นผู้นำของครูด้านงานวิชาการได้ ขณะเดียวกันต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนางานวิชาการที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น เพื่อที่จะได้นำเอาวิทยาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

ในโรงเรียน และต้องมีการประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามลำดับ

4. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 29-51) ได้กำหนดขอบข่าย ภารกิจในการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา ดังนี้

1.1 วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำไว้

1.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ

1.3 ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.4 จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เพื่อนำไปจัดทำรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ประเมินผลและปรับปรุง

สรุปได้ว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การวิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่เขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกับสถานศึกษาให้ความสำคัญนำมาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา และนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 วางแผนงานวิชาการ โดยการรวบรวมข้อมูลและกำกับ ดูแล นิเทศ และติดตามเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การประกันคุณภาพ ภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและ

ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การวางแผนงานด้านวิชาการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูล และกำกับดูแล นิเทศ ติดตาม ประเมินผลเกี่ยวกับงานวิชาการของผู้บริหาร และ คณะกรรมการที่รับผิดชอบร่วมกัน

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของ สถานศึกษา ดังนี้

- 3.1 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3.2 จัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกช่วงชั้น ตาม แนวปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง
- 3.3 ใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้
- 3.4 จัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อ การเรียนรู้
- 3.5 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้
- 3.6 ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเลิศของนักเรียนและช่วยเหลือ นักเรียนพิการ ค้อยโอกาสและมีความสามารถพิเศษ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา หมายถึง การจัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการทำงาน มีการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทุกกลุ่มสาระ โดยอิงมาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมี การวิจัยพัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

- 4.1 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง โดย
 - 4.1.1 จัดให้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองให้ทันกับ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่น

4.1.2 จัดทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.1.3 จัดให้มีวิชาต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

4.1.4 เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาให้สูงขึ้นและลึกซึ้งมากขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การศึกษาด้านศาสนา คณิตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศ ผู้ปกครอง พิการและการศึกษาทางเลือก

4.1.5 เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและโลก

4.2 สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสอน และอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนตามกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

4.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบของหลักสูตรสถานศึกษา

4.4 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้สำนักงานเขตพื้นที่

4.5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3-25) ตามลำดับดังต่อไปนี้

4.5.1 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ

ดังนี้

- 1) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

- 3) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6) เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

4.5.2 จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
- 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
- 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4.5.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และ

ทักษะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

4.5.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้

- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

4.5.5 มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

4.5.6 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียน ในแต่ละระดับชั้นซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความ

เป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

- 1) ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)
- 2) ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย(มัธยมศึกษาปีที่ 4- 6)

4.5.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเต็มมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตน ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2) กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ชูกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2) กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

4.5.8 การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1) ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน ๖ ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละ ไม่น้อยกว่า ๖ ชั่วโมง คำนวณของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

4.5.9 โครงสร้างเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
กลุ่มสาระการเรียนรู้										
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120 (3นท.)	120 (3นท.)	120 (3นท.)	240 (6นท.)
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3นท.)	120 (3นท.)	120 (3นท.)	240 (6นท.)
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120 (3นท.)	120 (3นท.)	120 (3นท.)	240 (6นท.)
สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม	80	80	80	80	80	80	120 (3นท.)	120 (3นท.)	120 (3นท.)	240 (6นท.)
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80	80 (2นท.)	80 (2นท.)	80 (2นท.)	120 (3นท.)
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80 (2นท.)	80 (2นท.)	80 (2นท.)	120 (3นท.)
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80	80 (2นท.)	80 (2นท.)	80 (2นท.)	120 (3นท.)
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120 (3นท.)	120 (3นท.)	120 (3นท.)	240 (6นท.)
รวมเวลาเรียน(พื้นฐาน)	800	800	800	800	800	800	840 (21นท.)	840 (21นท.)	840 (21นท.)	1,560 (39นท.)
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
รายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น	ปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง						ปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า 1,560 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี						ไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี			รวม 3 ปีไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ
ดังนี้

ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียน
พื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและ
สอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็น
รายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้น
ของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สถานศึกษา
อาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่ม
สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติ
กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วน
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ
กิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1-6)	รวม 6 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-2)	รวม 3 ปี	จำนวน 45 ชั่วโมง
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6)	รวม 3 ปี	จำนวน 60 ชั่วโมง

4.5.10 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่
การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้
สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและ
เยาวชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรร
กระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8
กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ
อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปได้
ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีความเหมาะสม ชัดเจน

ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดควมวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ เปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ สถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กรมวิชาการ (2543 : 1) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะเกิดความคิดและทัศนคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่สภาพ

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 72) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
3. การนิเทศเพื่อพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา
4. การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและรายงานผลให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 59-72) กล่าวว่า หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ได้แก่ การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดการ โดยผู้บริหารจะต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยจะต้องนำมาจัดเป็นระบบ และมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นรายวิชาและช่วงชั้น โดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตลอดจนต้องคำนึงถึงความพร้อม และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงในชุมชน แทนการเรียนรู้จากสิ่งที่ไม่ใกล้ตัว สารระ การเรียนรู้ทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระ ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ ศักยภาพพื้นฐานในการ คิดการทำงาน และการพัฒนาตนเอง

อ้าง บัวศรี (2542 : 1) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำ ขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละ โปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2543 : 27) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวล ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 15) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ รวมถึงการผลิต เอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32-34) ได้วางแนวทางการปฏิบัติการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ สภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพของสถานศึกษา เพื่อ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตร สถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยพยายาม บูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในและนอกกลุ่มสาระ ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการใช้ หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร
6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยอิงกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษาทำหน้าที่บริหารจัดการ การเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตร การวางแผน การใช้ การนิเทศติดตามและการประเมินผลหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพที่ติดตามจุมุ่งหมายของสถานศึกษา

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

5.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน

5.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

5.3 จัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

5.6 ศึกษาค้นคว้า พัฒนารูปแบบหรือการออกแบบกระบวนการเรียนที่ก้าวหน้า เพื่อเป็นผู้นำในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 72) กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยมีผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลา สาระการเรียนรู้ และผู้เรียน
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วย

การปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้

4. การใช้การแนะแนวให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

5. การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่อง

กมล ภู่งประเสริฐ (2544 : 10-11) ได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเสนอให้มีการดำเนินงานดังนี้

1. การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติได้จริง

2. การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน

3. การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา ตามแนวคิดในปัจจุบันที่ต้องการให้มีการประเมินตามสภาพจริง

4. การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนแต่ละคน

5. การควบคุมดูแล ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้โดยการเยี่ยมชมชั้นเรียน และการประชุมเป็นระยะ

6. การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน โดยการนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน การแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอกสถานศึกษา

กิติมา ปรีดีคิลก (2532 : 61) กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องทำ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการเรียนการสอนที่ถูกต้องตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยึดหยุ่นตามเหตุการณ์สภาพท้องถิ่นที่เรียน

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 42) กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ และการแก้ปัญหา
3. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำ เป็น เป็นรักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. สอนโดยบูรณาการ ผสมผสานความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ไปด้วยกันจากสื่อและวิทยาการต่างๆ
6. จัดการเรียนการสอนทุกที่ทุกเวลา ให้ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนตามศักยภาพ ครูผู้สอนนับเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริงๆ ดังนั้นก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ ผู้รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งด้านการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนโยบาย จุดมุ่งหมาย การศึกษา จุดมุ่งหมายหลักสูตร ตลอดจนโครงสร้างเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตร (চারัง บัวศรี. 2542 : 54) วิธีการที่ใช้นั้นควรจะเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง และได้ฝึกทักษะที่จำเป็นในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดทำแผนการสอน เป็นต้น

รุจิรัฐ ภูสาระ (2545 : 59-72) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือที่เรียกว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนของผู้เรียน และวิธีการสอนของครูซึ่งครูจะต้องสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิต และทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางหลักสูตรใหม่ จึงน่าจะมีหลักการและแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ คือ เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลาย ๆ แหล่ง และเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน การเน้นการปฏิบัติควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี การเน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ การส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นคว้าคำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว การถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ และการใช้กระบวนการกลุ่ม

ในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

การสอนซ่อมเสริม เป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ที่ครูจัดให้สำหรับผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ การสอนซ่อมเสริมอาจจัดขึ้นภายหลังเมื่อครูได้ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วพบว่าความสามารถของผู้เรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ จากผลการตรวจสอบของครูจะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่ช่วยให้ครูสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ด้วยวิธีสอนอาจทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ คือ

1. การสอนแบบตัวต่อตัว
2. การสอนแบบเป็นกลุ่มย่อย
3. นักเรียนเก่งสอนนักเรียนอ่อน
4. สอน โดยบทเรียนสำเร็จรูป
5. ให้ทำแบบฝึกหัด เรียนด้วยตัวเอง
6. ให้ทำกิจกรรมเพิ่มเติม
7. การเฉลยคำตอบของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ

การสอนซ่อมเสริมจะมีประสิทธิภาพ ถ้าหากครูมีความตั้งใจสอนและมีความสนใจต่อผู้เรียนเป็นรายบุคคลอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่การเตรียมการสอน การบันทึกการสอน การเตรียมสื่อช่วยสอน ทุกครั้งที่สอนควรสังเกต จดบันทึก เพื่อดูพัฒนาการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายมิได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะการสอนในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นวิธีการช่วยพัฒนาคุณลักษณะและนิสัยใจคอของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์仗义 มีความเมตตากรุณา รักใคร่กลมเกลียว สัมผัสสามัคคีและมีวินัย มีภาวะของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ถ้าการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมอาหารกลางวันของนักเรียน กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมบริการแนะแนวการศึกษา กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการกีฬา กิจกรรมห้องสมุด ฯลฯ

กรมสามัญศึกษา (2534 : 50) กำหนดให้โรงเรียนได้เตรียมบุคลากร เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าฝ่ายหัวหน้างาน ศึกษาหลักสูตรหรือดำเนินการให้มีการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรที่กรมวิชาการจัดทำเพื่อจะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และตอบปัญหาข้อข้องใจแก่ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนได้อย่างแจ่มแจ้ง
2. แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษา นโยบายการศึกษา นับตั้งแต่แผนการปฏิรูปการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน นโยบายรัฐบาล นโยบายระดับกระทรวง ระดับกรม ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน และสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา คือ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร แล้ววางแผนกำหนดแนวปฏิบัติหรือนำหลักสูตรมาใช้ในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
3. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารเป็นประธานคณะกรรมการวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเป็นกรรมการ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเป็นกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องจากสภาพท้องถิ่น ความถนัดความสนใจ และความสามารถของนักเรียน
4. จัดให้มีการสัมมนาครู ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและจัดประชุมปฏิบัติการทำแผนการสอนที่มุ่งเน้นการสอน ทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของครู
5. สํารวจวุฒิ ความรู้ ความสามารถพิเศษของครูอาจารย์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับรายวิชาที่จะเปิดสอน โดยเฉพาะวิชาเลือกเสรีและวิชากิจกรรม
6. ส่งเสริมให้บุคลากร ฝึกอบรม ศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะวิชาชีพซึ่งจะช่วยให้เกิดสอนวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรีได้กว้างขวางยิ่งขึ้น
7. ส่งเสริมให้ครูทุกคนเข้าใจงานแนะแนว ตระหนักว่างานแนะแนวเป็นหน้าที่ที่ครูอาจารย์ทุกคนต้องรับผิดชอบให้คำปรึกษาหารือแก่นักเรียน เพื่อป้องกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน รวมทั้งมีหน้าที่ให้คำแนะนำนักเรียนในการพิจารณาเลือกกลุ่มวิชาหรือรายวิชาตามความถนัด ความสนใจ ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจ และความต้องการของผู้ปกครอง
8. ดำเนินการใด ๆ ให้ครูอาจารย์มีโอกาสร่วมกันวางแผนปฏิบัติงานและประเมินผลเกี่ยวกับวิธีสอน การจัดทำ จัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

ฉะนั้นในการจัดเตรียมบุคลากร จะต้องมีการตรวจสอบคุณสมบัติของบุคลากรและประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการเตรียมการเรียนการสอน อาจจะใช้วิธีการเข้าร่วมรับการประชุมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือเรียนรู้ด้วยตนเอง และสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการมอบหมายงานนั้นต้องมีความเหมาะสม และความต้องการของบุคลากรด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 34) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ เภยิณสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ค้ำจุนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศช่วยเหลือแบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การวิเคราะห์และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง มีการเตรียมการสอนและการหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาตามแนวคิดในปัจจุบันที่ต้องการให้มีวิธีการประเมินผลตามสภาพจริงมีการเยี่ยมชั้นเรียนหรือการประชุมเป็นระยะ มีการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศภายใน ประกอบทั้งการพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน การแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกสถานศึกษา

6. การวัดผล ประเมินผล และการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

6.1 กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาดำ

หลักสูตรสถานศึกษาโดยสอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ

6.2 จัดทำหลักฐานเอกสารการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

6.3 วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ ผลการเรียนรู้ และอนุมัติผลการเรียน

6.4 จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้นและจัดให้มีการซ่อมเสริม กรณีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

6.5 จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดประเมินผล

6.6 จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

6.7 ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติผลการประเมินการเรียนด้านต่าง ๆ รายปี / รายภาค และตัดสินผลการเรียนผ่านช่วงชั้นและจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.8 การเทียบโอนผลการเรียนเป็นอำนาจของสถานศึกษาที่จะแต่งตั้งกรรมการดำเนินการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ ได้แก่ คณะกรรมการเทียบระดับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอรรถศาสตร์ คณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน เสนอคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ พร้อมทั้งให้ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติการเทียบโอน

การวัดผลและการประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการที่จะตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอน ว่านักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ ถ้าหากพบว่ายังไม่เป็นไปตามที่วางไว้ ครูก็ต้องพิจารณาว่าบกพร่องในเรื่องใด จะปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร จะเห็นว่าการวัดผลเป็นสิ่งที่ต้องทำตลอดเวลาควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสและจุดมุ่งหมายของการวัดผล ไม่ใช่เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของการเรียนการสอน ส่วนการประเมินผลการเรียนเป็นการตัดสินใจหรือวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดประเมินผลการศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการวัดประเมินผลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2521 และ 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา และจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 72) กล่าวถึงการวัดประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ประกอบด้วย

1. การกำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
2. การจัดทำเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
3. การวัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนผลการเรียน และอนุมัติผลการเรียน
4. การจัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้นและจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
5. การจัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล
6. การจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ
7. การจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 59-72) ให้ความเห็นไว้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ที่เป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสมได้ กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้เป็น 3 ระดับ คือ การประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนในแต่ละรายวิชาเพื่อรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรทำอย่างต่อเนื่องควบคู่กันไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินระดับสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำผลการประเมินไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ตามที่กระทรวงกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง กิจกรรมการวัดประเมินผลอาจทำได้ด้วยวิธีต่อไปนี้ คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลจากงานหรือผลงานที่เป็นจริง มากกว่าประเมินด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ และเป็นการประเมินผลตามเกณฑ์ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน การประเมินตามสภาพจริง จะครอบคลุมถึงวิธีการดังต่อไปนี้ คือ การนำเสนอด้วยปากเปล่า (Oral Presentation) การโต้วาที (Debates) การแสดงนิทรรศการ (Exhibitions) การรวบรวมผลงานเขียนของนักเรียน (Collection of Students Written Products) แถบบันทึกผลการปฏิบัติงาน (Videotapes of Performances) การสร้างและงานประดิษฐ์โครงหุ่น (Construction and Models) การแก้ปัญหา (Solutions of Problems) พฤติกรรมของผู้เรียน (Student's Behavior) การปฏิบัติงานกลุ่ม (Cooperative Group Work) การประเมินตามสภาพจริงเป็นวิธีการประเมินที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริง เป็นวิธีการประเมินที่เน้นงานภาคปฏิบัติที่นักเรียนแสดงออก (Performance) เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ผลผลิต (Products) และแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การประเมินตามสภาพจริงช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้อย่างต่อเนื่อง และครูต้องคำนึงถึงเสมอว่า หลักสูตร (Curriculum) การเรียนการสอน (Instruction) และการประเมิน (Assessment) จะต้องไปด้วยกันโดยไม่แยกการประเมินออกไปต่างหากเหมือนอย่างที่ครูเคยปฏิบัติมาแต่เดิม การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินอย่างเต็มที่ 2 ขั้นตอน คือ ผู้เรียนแต่ละคนรวบรวมผลงาน และบันทึกผลการประเมินไว้ในแฟ้มรวบรวมผลงาน (Working Folder) และนักเรียนแต่ละคนจะจัดและคัดเลือกผลงานจากแฟ้มรวบรวมผลงาน เพื่อจัดทำแฟ้มสะสมงานต่อไป แฟ้มสะสมงานจะเป็นเอกสารที่ระบุว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร ไปบ้าง ในชั้นเรียน และในชีวิตประจำวัน และนักเรียนได้ทำอะไรไปแล้วบ้างระหว่างการเรียนการสอน ในรายวิชานั้น ๆ และในปัจจุบันครูส่วนใหญ่ได้นำวิธีการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ไปใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินตนเองพร้อมกับครูด้วย ผู้เรียนจึงสามารถประเมินตนเองได้ว่าตนเองทำได้ดีเพียงใด และอะไรบ้างที่ควรปรับปรุง เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนอยู่ในโลกของความเป็นจริง และช่วยลดการแข่งขันกัน ครูจะเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากการเน้นเฉพาะเนื้อหาความรู้ไปเป็นเน้น

ทักษะปฏิบัติและเจตคติควบคู่กันไปโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test) แบบทดสอบต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนโดยทั่วไปใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและเป็นวิธีการที่ใช้มาแต่เดิม ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีการใช้ยู่ทั้งในรูปแบบข้อทดสอบแบบปรนัยและอัตนัยตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครู และจุดมุ่งหมายของการประเมินเป็นสำคัญ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญ ด้วยเครื่องมือหรือแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) ผลจากการประเมินผู้เรียนจะทำให้ครูได้รับรู้ข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนและคิดหาวิธีการที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งวิธีหนึ่งที่ครูจะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนและพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การนำงานวิจัยมาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เรียกว่า การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแสวงหาคำตอบ จากปัญหาและข้อสงสัยของครูเป็นการวิจัยในชั้นเรียน มีดังนี้คือ

1. ปัญหาการวิจัยเกิดจากการทำงานในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นปัญหาของผู้เรียนที่ครูต้องการแก้ไขหรือปัญหาที่ครูต้องการพัฒนาก็ได้
2. ผลการวิจัยเป็นสิ่งที่ครูสามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน
3. การวิจัยในชั้นเรียนดำเนินไปพร้อมกับการเรียนการสอน กล่าวคือสอนไปวิจัยไป เก็บข้อมูลและบันทึกผล แล้วนำผลการวิจัยมาใช้แก้ปัญหาและเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

เขาวดี วัฒนยศศรี (2539 : 56) ได้กล่าวว่า การวัด หมายถึง กระบวนการบ่งชี้ผลผลิตหรือคุณลักษณะที่วัดด้วยเครื่องมือประการใดประการหนึ่งอย่างมีระบบ

ภัทรา นิคมานนท์ (2540 : 8) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง การใช้เทคนิควิธีการที่เรียกว่า เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการศึกษา ค้นคว้า หรือตรวจสอบคุณลักษณะของบุคคล ผลงานหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการศึกษา

จำนง พรายเข้มแข (2535 : 5) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนพฤติกรรมหรือสมรรถภาพของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัด และผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนน ว่ามีจำนวนเท่าใด การประเมินผล หมายถึง การตัดสินใจหรือวินิจฉัยเพื่อตีราคาหรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่ง

อย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

กิติมา ปรีดีคิดถ (2532 : 72) กล่าวว่า การวัดและประเมินผล เป็นหน้าที่ของครู ที่ต้องทำการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าได้ผลแค่ไหน เพียงไร หรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน การวัดประเมินผลแบ่งเป็นการประเมินก่อนเรียน การประเมินระหว่างเรียน และการประเมินหลังเรียน

สมบูรณ์ ต้นยะ (2545 : 53) กล่าวว่า การวัดประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการกำหนด หรือจำนวน ปริมาณ อันดับ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการจัดกระบวนการ ดังกล่าวจะทำให้ได้ตัวเลขหรือข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ

สมนึก กัททิษรณี (2544 : 12) กล่าวว่า หลักการวัดควรแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. การวัดผลก่อนการเรียนการสอน เป็นการประเมินผลว่านักเรียนแต่ละคน มีพฤติกรรมพื้นฐานอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน

2. การวัดผลระหว่างเรียนหรือผลย่อยในขั้นนี้ การวัดผลมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะผลจากการประเมินแต่ละหน่วยผ่านไปแล้ว จะทำให้ครูทราบว่าควรซ่อมเสริมนักเรียนคนใดในเรื่องใดบ้าง

3. การวัดผลภายหลังสิ้นสุดการเรียนการสอนหรือวัดผลรวม การวัดผลในขั้นนี้ กระทำหลังจากการเรียนการสอนจบภาคเรียน เพื่อประกอบผลการเรียน โดยสรุปผลทั้งหมด โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

3.1 กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

3.2 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

3.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สรุปได้ว่าการวัดผลและประเมินผลการเรียน หมายถึง การตัดสินหรือวินิจฉัยเพื่อตีค่าหรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณาตัดสินผลการเรียนรู้ สถานศึกษาจัดให้มีการวัดผล ประเมินผลทุกชั้นเรียน ตามระเบียบการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา และจัดให้มีสารสนเทศในการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อตรวจสอบในการพัฒนาการเรียนการสอน

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

7.1 กำหนดนโยบายและแนวทางการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

7.2 พัฒนาครูและนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้น ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด การจัดการ การหาเหตุผลในการตอบปัญหา การผสมผสานความรู้แบบสหวิทยาการและการเรียนรู้ในปัญหาที่ตนสนใจ

7.3 พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย

7.4 รวบรวมและเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนา การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การวิจัยเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งครูผู้สอนต้องนำมาใช้เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และพัฒนาสติปัญญาตามความสามารถของผู้เรียน โดยนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 72) กล่าวถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตร

กระบวนการเรียนรู้ การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

2. การรวบรวมและเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ครุรักษ์ ภริมย์รักษ์ (2544 : 4) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นบทบาทของครู ในการแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของชั้นเรียน โดยทำไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ ด้วยกระบวนการที่เรียบง่ายและเชื่อถือได้ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน

ผ่องพรรณ ตรีมงคล (2543 : 21) กล่าวว่า การวิจัย คือการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบระเบียบเพื่อทำความเข้าใจปัญหาและการแสวงหาคำตอบเป็นกระบวนการที่อาศัยวิธีทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก

กาญจนา วัฒนาชู (2545 : 8) กล่าวว่า การวิจัยเป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยวิธีการที่เป็นแบบแผนเชื่อถือได้ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เพื่อซึ่งให้ได้กฎเกณฑ์ ทฤษฎีที่สามารถอ้างอิงและทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ

ธีระพัฒน์ ฤทธิ์ทอง (2545 : 13) กล่าวว่า การศึกษาในชั้นเรียน คือการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบเพื่อทำความเข้าใจและแสวงหาคำตอบของปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครู

สมบูรณ์ ดันยะ (2545 : 56) กล่าวว่า การวิจัย หมายถึง กระบวนการในการค้นคว้าหาความรู้จริงในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยวิธีการที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อที่จะนำความรู้ความจริงนั้น ๆ ไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา หรือเพื่อก่อให้เกิดความรู้หรือทฤษฎีใหม่ ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 13) กล่าวว่า การวิจัยแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามมีลักษณะที่ร่วมกันโดยทั่วไป คือเป็นกิจกรรมที่ใช้ปัญญา ใช้ความรู้ ความคิดและความสามารถ เป็นการแสวงหาความรู้ที่ผู้วิจัยยังไม่ชัดเจนหรือยังไม่ปรากฏความรู้ขึ้นมา ก่อน การวิจัยเป็นการสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความรู้ใหม่ มีสิ่งประดิษฐ์ใหม่เกิดขึ้น มีจัดหมายที่แน่นอนชัดเจน มีระบบแบบแผนการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนตามกระบวนการแบบแผนของการวิจัยประเภทนั้น ๆ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือเทคนิคที่มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ มีการจัดกระทำข้อมูลที่รวบรวมมา เช่น จัดกลุ่ม คำนวณค่าสถิติ วิเคราะห์ แปลความหมาย และสรุปผล โดยดำเนินการอย่างรอบคอบ รัดกุม เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดหรือข้อบกพร่อง ต้องไม่มีอคติใด ๆ มุ่งให้ได้ข้อความจริงหรือสัจจะ กระทำการโดยยึดหลักเหตุผล

สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบระเบียบ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและการแสวงหาคำตอบ เป็นกระบวนการที่อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก เพื่อทำความเข้าใจและแสวงหาคำตอบของปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครู ถือเป็นบทบาทของครูในการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของชั้นเรียน โดยทำไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ ด้วยกระบวนการที่เรียบง่ายและเชื่อถือได้ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

8.1 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เพียงพอเพื่อสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

8.2 จัดระบบแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชา ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยบริการ (Resource) สวนสุขภาพ สวนวรรณคดี สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

8.3 จัดระบบข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนของสถานศึกษาของตนเอง เช่น จัดเส้นทาง / แผนที่และระบบเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

8.4 ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

8.5 ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ต่างประเทศ

นิกม ชมภูหลง (2545 : 4) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ วิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้าน และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้ การนำแหล่งการเรียนรู้มาจัดการเรียนการสอน มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง โดยทำการวิเคราะห์หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน การวัดประเมินผล เนื้อหาสาระ ว่ามีส่วนใดบ้างที่

เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและชุมชน เพื่อจะได้คัดเลือกภูมิปัญญาหรือแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. จัดทำข้อมูลสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้

3. จัดทำแผนการสอนและเตรียมการสอน โดยเลือกแหล่งเรียนรู้จากข้อมูลสารสนเทศในข้อ 2

4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการเรียนรู้หรือแผนการสอน

5. ดำเนินการวัดประเมินผล โดยการวัดผลโดยการใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตตรวจผลงาน วัดความรู้ โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน ตามจุดประสงค์และมีการวัดระดับคุณภาพปลายทางภาคเรียนด้วย เป็นต้น

กรมวิชาการ (2543 : 43) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 3-4) ได้แบ่งแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ทราย หิน ดิน ทราบ ชายทะเล เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ เป็นต้น และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ลูก ป้า น้า อา ตลอดจนคนที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

สรุปได้ว่า การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ด้วยตัวเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สวนสุขภาพ สวนหนังสือ ลานธรรมะ เป็นต้น

9. การนิเทศการศึกษา บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

9.1 สร้างความตระหนักให้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจ

กระบวนการนิเทศภายในว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผลในการนิเทศเป็นการพัฒนาปรับปรุงวิธีทำงานของแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เพื่อให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นว่าได้ปฏิบัติถูกต้อง ก้าวหน้า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวนักเรียนและครู

9.2 จัดการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพทั่วถึงและต่อเนื่องเป็นระบบและกระบวนการ

9.3 จัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การนิเทศติดตามผลการเรียนการสอนภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการประสานระหว่างบุคคลทั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ที่จะต้องยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน

รุจิรี ภู่อาระ (2545 : 59-72) กล่าวว่า กิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา การนิเทศภายใน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้บริหารในการที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และผลสุดท้ายก็คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศภายในเป็นการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษา ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน และบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
2. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน
4. เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพ

5. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และชื่นชมในผลงาน

6. เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กิจกรรมนิเทศภายในสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษามารถดำเนินการได้ มีหลายอย่าง การจะนำวิธีการใดมาใช้ควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การประชุม อบรม ปฐมนิเทศ การสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา การให้คำปรึกษานอกสถานที่ การสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเยี่ยมชั้นเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ

ประโยชน์ของการนิเทศภายใน

1. ทำให้ครูสามารถสอนได้ตรงตามเป้าหมาย เพราะผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นิเทศจะช่วยเหลือครูในการตรวจสอบ และเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ไม่ให้การแก้ปัญหาและอุปสรรคการสอนเกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น

2. ผู้บริหารที่เป็นผู้นำทางวิชาการและทำหน้าที่นิเทศภายใน จะทำให้ความเคลื่อนไหวทางวิชาการของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องตลอดเวลา

3. ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นความสำคัญของงานวิชาการและปฏิบัติงาน โดยเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการบริหารสถานศึกษา

4. ช่วยให้สถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอันมีผลกระทบต่อคุณภาพของการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมต เมตต์การุณจิต (2543 : 55) กล่าวว่า การนิเทศภายใน คือ การให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนะนำ และความให้ความช่วยเหลือต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ปรับปรุงให้ได้ตามเกณฑ์ที่วางไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 236) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นงานที่ช่วยพัฒนาครู ด้านวิชาการ ในด้านการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในก็เนื่องมาจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรบุคคลภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาเองเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาการเรียนการสอนได้ดี รวมทั้งการสร้างความร่วมมือและแก้ไขปัญหการทำงานร่วมกัน เทคนิคการนิเทศนั้นใช้ได้หลายรูปแบบซึ่งขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย จำนวนผู้รับการนิเทศ เวลา ทรัพยากรอื่น ๆ ในการจัดทำโครงการนิเทศนั้น ควรศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ

นิเทศ แล้วนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน

สัจด์ อุทรานันท์ (2535 : 5) กล่าวว่า การนิเทศการจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศ คือ เป็นกระบวนการร่วมกัน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศต้องดำเนินไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

สุรวิช แก้วอำไพ (2544 : 12) กล่าวว่า การนิเทศติดตามการเรียนการสอนเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด อันเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนรู้ของผู้เรียน

10. การแนะแนว บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

10.1 กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่มีการแนะแนวเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยให้ทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.2 จัดระบบงานและโครงสร้างองค์กรแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาชัดเจน

10.3 สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนเห็นคุณค่าของการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.4 ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องจิตวิทยาและการแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้สามารถบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่การดำรงชีวิตประจำวัน

10.5 คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและบุคลิกภาพที่เหมาะสม ทำหน้าที่ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และคณะกรรมการแนะแนว

10.6 ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ

10.7 ส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างครู

ผู้ปกครองและชุมชน

10.8 ประสานงานด้านการแนะแนวระหว่างสถานศึกษา องค์กร
ภาครัฐและเอกชน บ้าน ศาสนสถาน ชุมชน ในลักษณะเครือข่ายการแนะแนว

10.9 เชื่อมโยงระบบแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
การบริการแนะแนวมีความสำคัญและมีความจำเป็นยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เพราะ
ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น มีทั้งปัญหาในการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาใน
การศึกษาต่อในแขนงวิชาชีพต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาส่วนตัวทั้งในบ้านและโรงเรียน หาก
โรงเรียนจัดให้มีบริการแนะแนวขึ้น ปัญหาดังกล่าวย่อมจะลดน้อยลงไป อันจะเป็นประโยชน์
ต่อตัวนักเรียนเองและยังมีประโยชน์ต่อการบริหารงานของโรงเรียนด้วย

กรมสามัญศึกษา (2542 : 20) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวในแง่ศาสตร์
สาขาหนึ่งที่มีประโยชน์ในการช่วยเหลือพัฒนานักเรียนนักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป
ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักคิดและตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
รู้จักตั้งเป้าหมายของชีวิต สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและดำเนินชีวิตอยู่
สังคมได้อย่างมีความสุข

ระวีวรรณ ชินะตระกูล (2539 : 5) ได้กล่าวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการ
ช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเอง เพราะการเข้าใจตนเองนั้นจะส่งผลกระทบไปถึงการดำเนิน
ชีวิตของนักเรียนในอนาคต การรู้จักและเข้าใจตนเองจะช่วยให้ตนเองสามารถตัดสินใจในการ
เลือกเรียนต่อ เลือกประกอบอาชีพ หรือรู้จักปรับตัวที่จะอยู่ในสังคมและรู้จักดำเนินชีวิตของ
ตนให้ดีและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2543 : 24) ได้เสนอแนะการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน
ไว้ว่า บริการทางด้านการแนะแนวเป็นงานบริการที่สำคัญมากงานหนึ่ง ที่นิยมจัดขึ้นใน
สถานศึกษาหรือโรงเรียน มี 5 บริการ เป็นบริการที่ให้ความช่วยเหลือให้นักเรียนให้สามารถ
แก้ไขปัญหาด้านการเรียนการสอน การอาชีพ หรือปัญหาทางด้านส่วนตัวและสังคม บริการ
ดังกล่าว ได้แก่

1. บริการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service)
เป็นบริการที่ทำข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวเด็กนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้รู้จักเด็กทุกแง่มุม
ตามสภาพความเป็นจริง อันจะเป็นพื้นฐานให้ผู้แนะแนวช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้อง

2. บริการสารสนเทศ (Information Service) เป็นบริการที่ให้ความรู้แก่

นักเรียนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การปรับตัว เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนักเรียนจะได้มาอ่าน ฟัง เพื่อความรู้

3. บริการให้คำปรึกษา (Counseling Service) เป็นหัวใจของการบริการแนะแนว เป็นบริการที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าใจในปัญหา ความสามารถ ความต้องการ และมองเห็นช่องทางในการแก้ปัญหาของตนเองได้

4. บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service) เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือ กระตุ้นให้เกิดกำลังใจในตัวนักเรียนแต่ละคน ให้มีการวางโครงการชีวิตของตนเอง ทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ สังคม และส่วนตัว เป็นการช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนได้ปฏิบัติตามโครงการของตนเองให้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรม ในการประกอบอาชีพ และในการดำรงชีวิตในสังคม

5. บริการติดตามผลและวิจัย (Follow-up and Research Service) เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อศึกษาติดตามผลการให้ความช่วยเหลือที่ทางโรงเรียนจัดให้กับนักเรียนของตน ไม่ว่าจะอยู่ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน ว่าได้มีการพัฒนาหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้นหรือไม่

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือนักเรียนให้รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม สามารถเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

11.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน

11.2 จัดระบบบริหารและสารสนเทศ โดยจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางานและการสร้างระบบประกันคุณภาพภายในระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ข้อมูลมีความสมบูรณ์ เรียกใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

11.3 จัดทำแผนสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพการศึกษา (แผนกลยุทธ์/แผนยุทธศาสตร์)

11.4 ดำเนินการตามแผนพัฒนาสถานศึกษาในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมสถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมและวงจรพัฒนาคุณภาพเดมมิง (Deming Cycle) หรือที่รู้จักกันว่า PDCA

11.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องด้วยการสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

11.6 ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

11.7 จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 161) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญของการประกันคุณภาพคือการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกระบวนการพัฒนาผู้เรียนโดยทั่วไปมี 3 ขั้นตอน คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ ซึ่งเป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และหลักในกระบวนการประกันคุณภาพภายใน ได้แก่ การร่วมกันวางแผน การร่วมมือปฏิบัติตามแผน การร่วมกันตรวจสอบ และการร่วมกันปรับปรุง

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 83) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน คือกระบวนการบริหารจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่สถานศึกษาต้องทำอยู่แล้ว การประกันคุณภาพไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเรื่องแปลกแยกไปจากงานปกติ ไม่ใช่ประเมินเพื่อประเมิน ไม่เน้นการสร้างเอกสาร แบบวัดหรือแบบประเมินมากมายที่จะกลายเป็นกระดาษกองโต แต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

อุทุมพร จามรมาน (2545 : 29) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพภายนอกว่าเป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษา

รุจิรี ภู่อาระ (2545 : 59-72) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ สถานศึกษาจึงต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่

ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก และระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาและเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา คือสถานศึกษาต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมอบหมายภารกิจเพื่อดำเนินการ
3. จัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
4. กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระกระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการสภาพปัญหา และความต้องการ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
6. ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

7. คณะกรรมการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องมีการตรวจสอบทบทวน แล้วจัดทำรายงานการดำเนินการ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้จะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนและทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

8. สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับในสากลต่อไป

การประเมินคุณภาพภายนอกจะเป็นการดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ซึ่งเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มาตรฐานเกี่ยวกับการสอนของครู และมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการประกันคุณภาพภายนอก จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สถานศึกษาจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้ตามคำร้องของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคลที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รับรอง

กรมสามัญศึกษา (2534 : 8) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา หมายถึง การกำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

ชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น โดยจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางาน และการสร้างระบบประกันคุณภาพภายใน การจัดระบบสารสนเทศให้เป็นระบบ ข้อมูลมีความสมบูรณ์ สะดวกใช้ง่าย รวดเร็ว และเป็นปัจจุบัน โดยดำเนินการอย่างจริงต่อเนื่องด้วยการสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

12.1 จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น

12.2 ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

12.3 ส่งเสริมให้ชุมชนมีการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ

12.4 พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 72) กล่าวถึงการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ประกอบด้วย

1. การดำเนินการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันทางสังคมอื่น

2. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันทางสังคมอื่น

3. การสนับสนุนและช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ระหว่างชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

พจนี เทียมศักดิ์ (2543 : 14) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ความเป็นจริงจะสอนการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชน ไม่ใช่อยู่แค่สาระหลักสูตรจึงจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันได้ดี ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเรียนรู้ของโรงเรียนและโรงเรียนเองต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ

ชุมชนค้ำชู

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้วางแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนไว้ดังนี้

1. ศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้มีความรู้ เสริมสร้างความคิดเห็นและเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันที่จัดการศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชนในท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ารับการศึกษาดูงาน พัฒนา แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยากรผู้รู้ต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งร่วมกันหาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

13.1 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

13.2 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนา

13.3 ให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับแหล่งวิชาการอื่น ๆ

13.4 จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการสร้าง ความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน การร่วมกิจกรรมกับสถาบันการศึกษาอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้มีแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ไว้ดังนี้

1. ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษาและต่างเขตพื้นที่การศึกษา

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กิตติมา ปริทีคติก (2532 : 29) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า หมายถึงกระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร และการเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชน เพื่อให้การพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน

อู๊ด ศรีอุดม (2547 : 29) ได้สรุปว่าการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น เป็นการประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐและเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

กล่าวโดยสรุป การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น หมายถึง การส่งเสริม และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนการประสานงานกับองค์กรอื่นทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ให้บริการด้านวิชาการ สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับแหล่งวิชาการอื่นๆ จัดกิจกรรม และปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน องค์กรเอกชน ตลอดจนร่วมกิจกรรมกับสถาบันการศึกษาอื่น

14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

14.1 ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษา

14.2 จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร

ปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ที่ร่วมจัดการศึกษา

14.3 ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ร่วมกันจัดการศึกษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

14.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

14.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ไว้ดังนี้

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชนของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
2. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

บุญญศักดิ์ ใจจงกิจ (2541 : 83) กล่าวว่า สถานประกอบการภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญมากมาทางการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ หลายประเทศได้ออกกฎหมายให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายนโยบายการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาระยะยาว แนวนโยบาย วิสัยทัศน์ แผนพัฒนาระยะกลางและโครงการสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดมาตรการและนํามาตรการต่าง ๆ ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการออกกฎหมายที่จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ผลในการปฏิบัติและที่สำคัญยิ่งคือ กฎหมายนั้นได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกคน ทุกฝ่าย และทุกองค์กร

กรมสามัญศึกษา (2546 : 16) มาตราที่ 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรปกครองวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหา ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและความต้องการ รวมทั้งวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

อัฐ ตรีอุดม (2547 : 30) ได้สรุปว่าการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา เป็นการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา รวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุวมชน หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา งานวิชาการและพัฒนาคุณภาพเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุวมชน หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวยุวมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหา ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ สถานศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

15.1 ศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้าน วิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน

15.2 จัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ ของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน

15.3 ตรวจสอบร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้าน วิชาการของสถานศึกษา และแก้ไขปรับปรุง

15.4 นำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ สถานศึกษานำไปสู่การปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน มีการตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุงต่อไป

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียน เพื่อใช้ในสถานศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

16.1 ศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นหนังสือแบบเรียน เพื่อใช้จัดการเรียนการสอน

16.2 จัดทำหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

16.3 ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ ตรวจสอบและคัดเลือกหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีคุณภาพตามวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนด เพื่อเป็นหนังสือแบบเรียนประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา มีดังนี้

17.1 จัดให้มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

17.2 พัฒนานุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พร้อมทั้งให้มีการจัดตั้งเครือข่ายทางวิชาการ ชมรมวิชาการ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา

17.3 พัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่ให้ข้อเท็จจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น

โดยเฉพาะหาแหล่งสื่อที่เสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

17.4 พัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชน

17.5 นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในการจัดหา ผลิต ใช้และพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเป็นพาหนะหรือสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นในการเลือกใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากจะพิจารณาความเหมาะสม สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ความสนใจและวิธีการของนักเรียนแล้ว สิ่งสำคัญคือครูต้องคำนึงถึงในการเลือกสื่อ คือประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ธีระ รุณเจริญ (2546 : 72) กล่าวถึงการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิต พัฒนา และใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2. การจัดหา จัดทำสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้กับครูและนักเรียนอย่างเพียงพอและหลากหลาย

รุจิร ภูสาระ (2545 : 59-72) กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารจะต้องจัดให้สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอน เพราะสื่อเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ได้สะดวกยิ่งขึ้น สื่อเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับครูผู้สอน เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครู บันทึกการสอน และนอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ เครื่องช่วยการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก็ถือว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนของครูดำเนินไปด้วยดี ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คิดตามกระบวนการต่าง ๆ ที่หลักสูตรต้องการ และในปัจจุบันต้องยอมรับว่า ผู้เรียนทุกคนต่างก็มีประสบการณ์เดิมอยู่แล้ว ความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับอาจมีมาได้หลายทาง นอกจากครูและสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ คอมพิวเตอร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถของครูที่จะสามารถจัดมาใช้ และศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งหลักสูตรใหม่นี้ได้ละทิ้งหนังสือแบบเรียนเก่า ๆ โดยสิ้นเชิง องค์ความรู้ใหม่ก็ยังคงต้องอาศัยหนังสือเก่ารวมอยู่ด้วยตามความจำเป็นและความ

เหมาะสม

อำภา ชูช่วย (2537 : 99) ได้แบ่งวัสดุสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียง และตัวอักษร ในรูปแบบต่าง ๆ ประเภทที่สอง เป็นสื่อประเภทเครื่องมือหรือโสตทัศนอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ช่วยสอนเป็นเครื่อง เช่น กระดานดำ กล้องถ่านรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น และประเภทที่สาม คือ สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครู หรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน

กิตติมา ปรีคีติติก (2532 : 69) ได้เสนอแนวทางในการจัดสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ได้ผล ดังนี้

1. ควรเป็นศูนย์บริการสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยในการจัดหาและสะดวกในการใช้สื่อ
2. แบ่งแยกสื่อประเภทต่าง ๆ เป็นรายวิชา เพื่อสะดวกในการใช้งาน
3. จัดหาสื่อที่ทันสมัยและปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้
4. สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการสื่อการสอนวิชาต่าง ๆ
5. ฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ทักษะการใช้ การรักษา และซ่อมแซมสื่อประเภทต่าง ๆ

ยิ่งขึ้น

6. กระตุ้นให้ครูและนักเรียนสนใจการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
7. สถานที่ควรจัดให้เพียงพอกับประเภทของสื่อ ควรมีบุคลากรเพื่อรับผิดชอบในการจัดหาและบริหารให้มีประสิทธิภาพ
8. จัดสอนให้ครูทำสื่อการสอนประเภทที่สามารถทำขึ้นเองได้

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540 : 180) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ที่ครูและผู้เรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยในกระบวนการเรียนการสอนให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนได้แก่ วัสดุ สิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา รวมทั้งวิธีการสอน ตลอดจนกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

วิจิตร ศรีสอ้าน (2533 : 12) ได้อธิบายความหมายของเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การประยุกต์เอาเทคนิควิธีการ แนวความคิด อุปกรณ์ และเครื่องมือใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาการศึกษา กรอบคลุมเรื่องสำคัญ 3 ประการ

1. การนำเอาเครื่องมือใหม่ๆ ประเภท Hardware มาใช้

2. การประดิษฐ์วัสดุการสอนใหม่

3. การใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ

กรมสามัญศึกษา (2534 : 4) ให้ความหมายของนวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง วิธีการ กระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545 : 102) ได้กล่าวถึงประเภทของสื่อการเรียนการสอน โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทวัสดุ ได้แก่ ซอด้ก แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย สไลด์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพและเสียง ฯลฯ

2. ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ กล้องถ่ายรูป โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

3. ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร ตำราเรียน แบบเรียน แบบฝึกหัด ใบความรู้ ชุดการเรียน วารสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

4. ประเภทเทคนิควิธี ได้แก่ วิธีสอนแบบต่าง ๆ

กรมสามัญศึกษา (2534 : 5) ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตรและเอกสารชี้แจง แนวปฏิบัติตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการสอน แนวการสอน คู่มือประเมินผลการเรียนรู้ คู่มือจัดบริการแนะแนว เอกสารนโยบาย การใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2. หนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เช่น คู่มือครู คู่มือการสอน เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด

3. สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีโอ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผ่นภาพ แผนภูมิ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งที่มีค่ามาก คือ สภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เหตุการณ์เกี่ยวกับทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชน แหล่งความรู้ที่แวดล้อมตัวครูและนักเรียน ข่าวสาร

ซึ่งจะทำให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. ตรวจสอบและศึกษาอย่างละเอียดว่าสื่อที่ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีคุณสมบัติอย่างไร มีวิธีใช้อย่างไร
2. เตรียมสื่อที่พร้อมใช้ รวมทั้งสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการใช้
3. อธิบายให้รู้และเข้าใจเสียก่อนว่า เหตุใดจึงต้องใช้สื่อดังกล่าว โดยให้ผู้เรียนมองเห็นว่าสื่อจะช่วยให้อ่านเรื่องอะไร หรือตอบปัญหาใด และสิ่งใดที่ผู้เรียนจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการใช้สื่อนี้ ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องกระทำคือต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในคุณค่าของสื่อเสียก่อน

4. การใช้สื่อต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลา และต้องใช้อย่างคล่องแคล่ว

5. หลังจากที่มีการใช้สื่อต้องมีการทบทวนและสำรวจว่าผู้เรียนได้รับข้อมูลและเกิดความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ตามที่คาดไว้หรือไม่ ถ้ายังไม่เป็นที่กระจ่างก็ควรที่จะต้องมีการทบทวนใหม่หรือนำเอาเรื่องใหม่มาใช้แทน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 36) ได้วางแนวทางปฏิบัติของผู้บริหารในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา คือ

1. ศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมงานวิชาการ
2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน
3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ
4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนา และการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น
5. การประเมินผลการพัฒนา การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ผลิต และจัดหา พัฒนา ปรับปรุงสื่อ นวัตกรรม

การเรียนการสอน การนิเทศ กำกับติดตาม และการประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

จากการศึกษาขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า การที่จะบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วยการพัฒนาหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน สถานประกอบการและสถานบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เกิดจากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมามีการปรับปรุงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 จึงมีผลทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเดิมแยกเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ได้เปลี่ยนแปลงเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีพื้นที่ความรับผิดชอบในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กาฬสินธุ์ เขต 1 มีจำนวน 6 อำเภอ 45 ตำบล ดังนี้

1. อำเภอเมืองกาฬสินธุ์	จำนวน 17	ตำบล
2. อำเภอกมลาไสย	จำนวน 8	ตำบล
3. อำเภอห้วยผึ้ง	จำนวน 8	ตำบล
4. อำเภอร่องคำ	จำนวน 3	ตำบล
5. อำเภอสามชัย	จำนวน 4	ตำบล
6. อำเภอกอนจาน	จำนวน 5	ตำบล

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นองค์กรชั้นนำในการบริการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาภาคบังคับให้กับประชากรวัยเรียนอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พันธกิจ

พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพระดับสากล

เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับ โอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี อย่างทั่วถึงและได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีความเข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กลยุทธ์

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

2. ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ขยายโอกาสทางการศึกษา
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ

กรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 (2553 : 4-5) ได้กำหนดกรอบทิศทางการบริหารจัดการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด ปี 2553-2555 ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ โรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีคุณภาพเท่าเทียมกัน ทุกโรงเรียน ได้รับการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีผลการประเมินในระดับชาติ สูงกว่าค่าเฉลี่ยคุณภาพ โดยรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ด้วยความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร
2. พันธกิจ
 - 2.1 ส่งเสริมโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถจัดการศึกษาในรูปแบบบะละชั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.2 ส่งเสริมให้ผู้บริหาร โรงเรียนสามารถบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.3 ส่งเสริมให้ครู สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 2.4 ส่งเสริม และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอก
3. ยุทธศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 (2553 : 17-19)

3.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ

3.1.1 ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็ก มีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เชื่อมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

1) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

- (1) โรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบบะละชั้น
- (2) จำนวนครู และผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนา

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

(3) จำนวนกิจกรรมการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้ครูบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม สถานศึกษามีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตามจุดเน้น

2) ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

(1) ร้อยละของครูได้รับการพัฒนาตรงตามความต้องการของครู
(2) ร้อยละของโรงเรียนที่มีรูปแบบการจัดห้องเรียน ได้เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

(3) ร้อยละของครูที่ได้รับการพัฒนาสอดคล้องกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ

(4) ร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีคุณภาพของผลการปฏิบัติงานที่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพจนถือเป็นแบบอย่างได้

(5) ร้อยละของโรงเรียนที่มีคุณภาพของระบบ และแผนงานประกันคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียน

3.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนและการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2.1 ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็ก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย

1) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

(1) หลักสูตร และการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

(2) มีคู่มือการใช้หลักสูตรและเอกสารประกอบการใช้หลักสูตร

2) ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

(1) ร้อยละของครูที่ใช้หลักสูตรและการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

(2) ร้อยละของครูที่จัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการคิด

(3) ร้อยละของครูที่ใช้สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้

(4) ร้อยละของครูที่มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลาย

(5) ร้อยละของครูที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้
กระบวนการวิจัย และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

(6) ร้อยละของครูมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และสื่อ
ICT สำหรับการจัดการเรียนรู้

(7) ร้อยละของครูที่จัดการเรียนรู้ในรูปแบบ e-learning

3.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความพร้อม และความเข้มแข็งของ โรงเรียน

3.3.1 ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากร งบประมาณ วัสดุและ
ครุภัณฑ์เพียงพอตามมาตรฐานสำหรับจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้น
พื้นฐาน

1) ด้านการจัดการเรียนรู้

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

(1) จำนวนครั้งที่โรงเรียนได้รับการนิเทศจากสำนักงานเขต
พื้นที่

(2) ความเพียงพอเหมาะสม และทันสมัยของสื่อ อุปกรณ์
เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการ

(3) จำนวนและประเภทแหล่งการเรียนรู้ เทคโนโลยี
สารสนเทศที่โรงเรียนนำมาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

(1) ร้อยละของครูและผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ
ในการปฏิบัติงาน

(2) ร้อยละของครูและผู้บริหารสถานศึกษามีความพึงพอใจ
ในการใช้ห้องสมุด

(3) ร้อยละของการใช้สื่อ อุปกรณ์ทุกประเภท

(4) ร้อยละของโรงเรียนที่สามารถจัดแหล่งเรียนรู้ได้อย่าง
เหมาะสม และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการใช้งาน

2) ด้านคุณภาพผู้เรียน

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

ร้อยละของนักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

- (1) ร้อยละของผู้เรียนที่มีพัฒนาการตามวัย
- (2) ร้อยละของผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์ตามที่

หลักสูตรและสถานศึกษากำหนด

- (3) ร้อยละของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคลากรในชุมชนที่

พึงพอใจและยอมรับคุณภาพ

3.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

3.4.1 ตัวชี้วัด

ร้อยละของโรงเรียนขนาดเล็กได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ หรือสถาบันสังคมอื่น

1) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

จำนวนโรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ หรือสถาบันสังคมอื่น เพื่อวางแผนพัฒนาคุณภาพ

2) ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

ร้อยละของโรงเรียนที่ได้รับการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาโดยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ หรือสถาบันสังคมอื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 (2553 : 1) ได้ตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนที่เป็นผลผลิตจากระบบการจัดการศึกษามีคุณภาพเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 มาตรา 48 ที่กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา ส่งผลต่อผลผลิตทางการศึกษา คือนักเรียนจะได้รับการพัฒนาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เป็นตัวป้อน จะต้องมีเพียงพอและมีคุณภาพ กระบวนการบริหาร และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีประสิทธิภาพสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาภาคพื้นรัฐ เขต 1 จึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาและยกระดับคุณภาพในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งพบว่าปัจจัยที่เป็นตัวป้อนมีไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก รวมทั้งมีปัญหาด้านประสิทธิภาพในกระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่

จากการนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา คณะทำงาน ได้รวบรวมประมวลปัญหาที่เป็นปัญหาจากการร่วมสนทนากลุ่มที่จัดขึ้นในปีการศึกษา 2552 มีสภาพการศึกษา ดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนต่ำกว่า 60 คน หรือ โรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล มีการเปลี่ยนผู้บริหารบ่อย นอกจากนั้น ผู้บริหารยังขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียน และการติดตามดูแลนักเรียน ผู้บริหารไม่มีการวางแผนและบริหารในเชิงรุก ขาดการวางแผนในการบริหารจัดการระยะยาว ไม่นำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน ไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน และกรรมการสถานศึกษา ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย ขาดการระดมทุนและทรัพยากร

2. ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมขาดการวางแผน ขาดจิตวิทยาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสอนไม่เต็มเวลาและเต็มความสามารถไม่ใช้สื่อวัตกรรม โดยเฉพาะนวัตกรรมการเรียนรู้อิงที่ทางหน่วยงานได้สนับสนุนให้มีการใช้ เช่น นวัตกรรมจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น การใช้สื่อ e-learning ว่างไกลกังวล เป็นต้น ครูมีภาระสอนเป็นจำนวนมากตลอดจนขาดขวัญกำลังใจ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

3. ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการจัดสรรบุคลากรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างเป็นจำนวนน้อย อาคารสถานที่ที่ขาดความพร้อมไม่ดูแลเอาใจใส่ ขาดความสะอาด ขาดการดูแลเอาใจใส่ด้านอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน ขาดสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา ขาดการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ขาดแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน และขาดห้องสมุด

จากสภาพและข้อมูลดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นรัฐ เขต 1 ได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ในรอบปีที่ผ่านมาดังนี้ การอบรม สัมมนา โรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาในหลักสูตรต่างๆดังนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนรูปแบบคละชั้น คุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

สังคม คำดี (2548 : 156-170) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมงานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ ผลการเรียน และด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ชาติ สะตะ (2549 : 68-70) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตอำเภอเขาสวนกวาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ต่อความมีประสิทธิภาพของการบริหารงาน วิชาการในโรงเรียน วิชาภาษาไทย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ ได้แก่ ด้านพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ นวัตกรรม และ เทคโนโลยี วิชาวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ด้านวัดผลและประเมินผล ภาษาอังกฤษ ได้แก่ ปัจจัยพัฒนา ด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาและด้านวัดผลประเมินผล

3. ข้อเสนอแนะแนวทางบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็กควรมี หลักสูตรและระบบการเรียนรู้ออนไลน์แบบบูรณาการ ใช้สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย วัดผลประเมินผลจากสภาพจริง มีการประกันคุณภาพภายใน บริหารงานแบบมี ส่วนร่วม

ปรีชา กระจ่างโพธิ์ (2550 : 105-106) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า จากการ วิเคราะห์ข้อมูลระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนตามขอบข่ายการ บริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 12 ด้าน คือ 1. การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา 2. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ 3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผล การเรียน 4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

ทางการศึกษา 6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7. การนิเทศการสอน 8. การแนะแนวการศึกษา 9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และข้อที่มีระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการต่ำสุด ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการสูงสุด การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ต่ำสุด ได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนตามประสิทธิภาพการบริหารพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แตกต่างกันตามประสิทธิภาพการบริหารที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปรีชา ทินโนรส (2551 : 114) วิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น เติมเต็มศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและการร่วมมือจากโรงเรียนใกล้เคียง มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรทุกปี
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ให้นักเรียนเรียนเป็นกลุ่ม หรือเรียนรวมชั้น นำภูมิปัญญาท้องถิ่น การสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น หรือขาดทักษะในการสอน เช่นภาษาอังกฤษ และครูต้องเตรียมการสอนและควบคุมดูแลใกล้ชิดระหว่างมีการเรียนการสอนทางไกล
3. ด้านการพัฒนาและการใช้สื่อ ใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ICT

Computer Internet CAI VCD VDO สื่อวัสดุท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เน้นแหล่งเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ด้านการวัดและประเมินผล วัดและประเมินตามสภาพจริง สร้างเครื่องมือวัดเอง ร่วมมือกับโรงเรียนใกล้เคียง เก็บข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

5. ด้านการนิเทศ ผู้บริหารและครูใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบ กัลยาณมิตร

อนันท์ หล้าหนัก (2551 : 125-126) ได้วิจัยเรื่อง บริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านหลักสูตร และการบริหารหลักสูตรมีสภาพปัญหาการบริหารอยู่ในระดับมาก ส่วนอีก 4 ด้านมีสภาพการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

2. สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีสภาพปัญหาการบริหารอยู่ในระดับมาก มี 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และด้านการนิเทศภายใน ส่วนด้านที่มีปัญหาการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง มี 2 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีสภาพปัญหาการบริหารอยู่ในระดับมาก มีเพียงด้านเดียว คือ ด้านหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ส่วนอีก 4 ด้าน มีสภาพการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

กุลทรี พิภุณแกม (2551 : 104-105) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา

และองค์กรอื่น อยู่ในระดับปานกลาง

2. คุณภาพนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวม และรายมาตรฐานอยู่ในระดับมาก

3. การบริหารงานวิชาการส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารงานด้านวิชาการส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และมาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการ ทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และ สุขภาพจิตที่ดี การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในด้านการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ การนิเทศการศึกษาส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนมาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพ กาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้าน ศิลปะ ดนตรี และกีฬา และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในด้านการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ศุภมิตร นาดมทอง (2552 : 193-194) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาผลวิเคราะห์ ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ตาม ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการแนะแนว, ด้านการจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.91$) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้, ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการ เรียน และด้านนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 4.90$) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.89$) ผลการ

เปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ตามความคิดเห็นของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการ สถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวม และรายด้าน 13 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนา สารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนด้านวิชาการ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนว ด้านการพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทาง วิชาการ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ใน สถานศึกษา และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอีก 4 ด้าน มีปัญหาไม่แตกต่างกัน คือ ด้านการจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนา และ ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ และด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น เมื่อทดสอบรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นแตกต่างจาก ประธานกรรมการสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

วิระ สุบัติคำ (2553 : 165-166) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านก็อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับสภาพการบริหารงานวิชาการตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนว ด้านการ พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ด้านการ พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่ง

เรียนรู้ และด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการสถานศึกษาและองค์กรอื่น ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวิชาการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่ในด้านกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมีความแตกต่างกัน

วันชัย พงสุพันธ์ (2553 : 102-103) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารงาน วิชาการของ โรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า จากการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 12 ด้าน คือ 1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3. การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5. การ พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7. การนิเทศ การสอน 8. การแนะแนวการศึกษา 9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาใน สถานศึกษา 10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11. การประสานความร่วมมือใน การพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ สภาพปัญหาต่างๆในการดำเนินงานวิชาการ ครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจใน ด้านวัดผลประเมินผลตามสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาขนาดเล็กขาดแคลนบุคลากรที่ทำการ สอนประจำชั้นเรียน บุคลากรทำการสอนไม่ตรงตามวิชาความถนัดของตนเอง ขาดงบประมาณ ที่จะมาสนับสนุนงานวิชาการ และยังขาดอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่ เพียงพอกับจำนวนนักเรียนขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำ ทางวิชาการ ให้ความสำคัญต่องานวิชาการน้อยเกินไป มีการพัฒนานุเคราะห์ให้มีความสามารถ ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย บุคลากรที่ทำการสอนขาดความกระตือรือร้นใน การทำความเข้าใจหลักสูตรใหม่ และขาดเทคนิคในการสอนที่ทันสมัย

ส่วนข้อเสนอแนะสถานศึกษาควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการ วัดผลประเมินผลของสถานศึกษา เพื่อครูจะใช้เป็นแนวทางในการวัดประเมินผลแก่ผู้เรียน ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอที่จะบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ และขอรับการ สนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการศึกษา มีการจัด กิจกรรมในการหางบประมาณมาสนับสนุนงานวิชาการ และจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน

ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีการจัดอบรมด้านเทคนิคการเรียนการสอนอย่างน้อยภาคเรียน ละ 1 ครั้ง

ประสิทธิ์ ได้ศรีโคตร (2553 : 99) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานสู่การเป็นผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า มีระดับการดำเนินการมาก อยู่ในระดับมาก มี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.34$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้าน การวัดผล ประเมินผล และการเทียบ โอนผลการเรียน 3) ด้านการแนะแนวการศึกษา ส่วนด้านที่ มีการปฏิบัติในระดับมาก แต่อยู่ในระดับท้ายๆ คือ 1) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การนิเทศการศึกษา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เบคเคอร์ (Becker. 1971 : 42 – 43) ได้ศึกษาปัญหาของการบริหารงานใน โรงเรียนประถมศึกษา พบว่าการบริหารงานวิชาการนั้น ครูใหญ่มีปัญหาในเรื่อง การจัดบุคลากร สำหรับงานต่างๆมากที่สุด รองลงมาคือ การนิเทศการศึกษา และปัญหาหนักที่สุดคือ การวัดผล ประเมินผล

ดีซอเทล (Desautel. 1978 : 42 – A) ได้ศึกษาการรับรู้บทบาทในการบริหารงาน ของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาในรัฐ โคตาคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกา พบว่า คนใช้เวลาส่วนใหญ่ ในการจัดการเรียนการสอน และ เขาควรจะ ได้ปฏิบัติหน้าที่นี้มากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว และ เห็นว่าผู้นำในด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นบทบาทสำคัญของครูใหญ่

แมททอกซ์ (Mattox. 1978 : 6061 – A) ได้ศึกษาความต้องการในการ ปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐอิลลินอยส์ (Illinois) สหรัฐอเมริกา พบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมากคือ ความต้องการมีความสามารถในการปฏิบัติเกี่ยวกับการ นิเทศและการประเมินผลการปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร

สปาร์ค (Spark. 1984 : 2354-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของการ ปฏิบัติจริงของผู้บริหาร โรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนในโรงเรียนระดับอำเภอ ของรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยมุ่งศึกษาจาก โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด และ โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสุด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับนักเรียน คือ ใช้ผลการสอบหรือ หลักฐานคะแนนของโรงเรียนในระดับอำเภอ ในปี ค.ศ. 1981 ใช้วิธีสำรวจข้อมูลโดยทาง ไปรษณีย์ ให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน นโยบายและคุณภาพในการบริหารงาน

และศึกษาความเที่ยงตรงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการจัดการเรียนการสอนระหว่างผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนที่สูงและต่ำ ผลการศึกษาพบว่า ในหลักการมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ หรือความสัมพันธ์ในระหว่างผลสัมฤทธิ์ในระดับอำเภอ และนโยบายการปฏิบัติงาน และการรับรู้ในส่วนของการบริการ ระหว่างผู้บริหารในระดับอำเภอกับผู้บริหารโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ก็มีสิ่งที่ยังชี้ว่าผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงของอำเภอ มักจะเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะจัดการให้มีการวางแผนการเป็นผู้นำ และมีส่วนในการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ

แวนซ์ และ แรมบาโรส (Vance and Rambharose. 1996 : 186) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจของผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรในการปฏิบัติงานในด้านวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรในหน่วยงานมีความต้องการให้ผู้บริหารให้ความสนใจ ดูแลให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในการปฏิบัติงานด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง จึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

บลาส (Blase. 1999 : 16-20) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนกับประสิทธิภาพครูใหญ่ พบว่า ครูใหญ่ มีความต้องการส่งเสริมวิธีการใช้ห้องเรียนในการสนทนาอย่างเปิดเผย โดยการจัดหาเวลา มอบอำนาจ ให้การสนับสนุน ย้ำจุด และจูงใจให้ครูผู้สอนเข้าร่วมและเชื่อมโยงสู่กลุ่มเพื่อนครู เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่างานวิชาการนั้นเป็นงานหลักในการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีคุณภาพ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนี้แล้ว ยังถือว่างานวิชาการเป็นหัวใจหลักในการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนงานด้านอื่นๆแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา จึงมีปัญหา อุปสรรค หลายนประเด็นที่ควรได้รับการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา